

**FRANSUZ ROMANCHILIGIDA AN'ANAVIY BADIY TAMOYILLAR:
KLASSIK REALIZM VA MA'RIFATPARVARLIK AN'ANALARINING
XX ASR ADABIYOTIGA TA'SIRI**

Abdullayeva Nilufar Nasulloevna

Buxoro davlat universiteti Xorijiy tillar fakulteti

Fransuz filologiyasi kafedrası o'qituvchisi

Samandarova Shaxinabonu Yodgorjonovna

Filologiya va tillarni o'qitish (fransuz tili) ta'lim yo'nalishi

4-bosqich talabasi

Аннотация

Mazkur maqolada fransuz romanchiligida shakllangan an'anaviy badiiy tamoyillar – klassik realizm va ma'rifatparvarlik g'oyalarining XX asr fransuz adabiyotiga ko'rsatgan ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda XIX asr realizmi namoyandalari, xususan, Onore de Balzak, Gyustav Flober va Emil Zola ijodi hamda ma'rifatparvarlik davri vakillari – Volter va Deni Didro qarashlari asos qilib olinadi. Shuningdek, XX asr adabiyotidagi modernistik va ekzistensialistik oqimlar, jumladan, Jan-Pol Sartr va Albert Kamyu ijodida mazkur an'analarning davomiyligi ochib beriladi. Tadqiqot natijalari fransuz romanchiligida an'ana va yangilanish o'rtasidagi uzviylikni ko'rsatadi.

Ключевые слова: fransuz romanchiligi, klassik realizm, ma'rifatparvarlik, modernizm, ekzistensializm, badiiy an'ana.

Introduction

Abstract

This article analyzes the influence of traditional artistic principles formed in French novels – classical realism and the ideas of the Enlightenment on French literature of the 20th century. The study is based on the work of representatives of realism of the 19th century, in particular, Honoré de Balzac, Gustave Flaubert and Émile Zola, as well as the views of representatives of the Enlightenment era – Voltaire and Denis Diderot. It also reveals the continuity of these traditions in the modernist and existentialist movements in literature of the 20th century, including the works of Jean-Paul Sartre and Albert Camus. The results of the study show the continuity between tradition and renewal in French novels.

Keywords: French novels, classical realism, Enlightenment, modernism, existentialism, artistic tradition.

Kirish

Fransuz romanchiligi Yevropa adabiyoti tarixida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Ayniqsa, XVIII asr ma'rifatparvarligi va XIX asr klassik realizmi fransuz badiiy tafakkurining asosiy

tamoyillarini shakllantirdi. Bu tamoyillar inson shaxsini ijtimoiy muhit bilan bog'liq holda tasvirlash, voqelikni ob'ektiv va tahliliy yondashuv asosida yoritish, aql va tafakkur ustuvorligini e'tirof etish kabi mezonlarga tayandi.

Ma'rifatparvarlik davrida adabiyot jamiyatni isloh qilish vositasi sifatida talqin qilindi. Volter va Didro asarlarida aql, tanqidiy fikr va inson erkinligi g'oyalari markaziy o'rin tutdi. XIX asr realizmida esa bu tamoyillar yanada chuqurlashib, ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning badiiy tasvirida aniq ifoda topdi. Balzakning "Inson komediyasi" turkumidagi romanlari, Floberning psixologik realizmi va Zolaning naturalistik yondashuvi fransuz romanchiligida voqelikni ilmiy-analitik asosda tasvirlash an'anasini mustahkamladi.

XX asrga kelib, modernizm va ekzistensializm kabi yangi oqimlar yuzaga chiqdi. Biroq mazkur yangilanishlar mutlaqo uzilish emas, balki an'anaviy tamoyillarning yangicha talqinidir. Shu bois tadqiqotning asosiy maqsadi – klassik realizm va ma'rifatparvarlik an'analarning XX asr fransuz romanchiligiga ta'sirini aniqlash va tahlil qilishdan iborat.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda qiyosiy-tarixiy, tipologik va hermenevtik tahlil metodlaridan foydalanildi.

1. Qiyosiy-tarixiy metod orqali XVIII–XIX asr adabiy an'analari bilan XX asr romanlari o'rtasidagi uzviylik o'rganildi.
2. Tipologik tahlil yordamida realizm va ma'rifatparvarlikka xos badiiy belgilar (ijtimoiylik, ratsionalizm, tanqidiy ruh) aniqlanib, ularning keyingi davr adabiyotidagi ko'rinishlari solishtirildi.
3. Hermenevtik yondashuv asosida matnlarning ichki ma'no qatlamlari, muallif pozitsiyasi va falsafiy asoslari sharh qilindi.

Manba sifatida fransuz romanchiligining yetuk namoyandalari asarlari hamda adabiyotshunoslikka oid ilmiy tadqiqotlar o'rganildi.

Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, klassik realizm va ma'rifatparvarlik an'analari XX asr fransuz adabiyotida quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'lgan:

1. Ijtimoiy tahlilning davomiyligi

Balzak va Zola romanlarida jamiyat qatlamlari keng tasvirlangan bo'lsa, XX asrda bu an'ana yangi shaklda davom etdi. Masalan, Sartr asarlarida inson erkinligi va ijtimoiy mas'uliyat masalalari markaziy o'rin tutadi. Bu jihat realizmning ijtimoiylik tamoyilidan oziqlangan.

Kamyu ijodida esa jamiyat va shaxs o'rtasidagi ziddiyat absurd falsafasi asosida yoritiladi. Biroq voqelikni tahlil qilishdagi aniqlik va hayotiylik realizm an'analarga borib taqaladi.

2. Psixologik tahlilning chuqurlashuvi

Flober romanlarida ichki monolog va ruhiy tahlil muhim o'rin egallagan. XX asr modernistlari ushbu uslubni yanada rivojlantirdi. Inson ongining ichki oqimlarini tasvirlash, subyektiv idrokni markazga qo'yish realizmning psixologik asoslari bilan bog'liq holda takomillashdi.

3. Tanqidiy ruh va ratsionalizm

Ma'rifatparvarlik adabiyotida hukmron bo'lgan tanqidiy fikr va ratsional yondashuv XX asr adabiyotida ham saqlanib qoldi. Sartrning falsafiy romanlarida inson erkinligi masalasi aqliy

mushohada asosida ochib beriladi. Bu esa Volter va Didro ilgari surgan aqlparastlik g'oyalarining davomidir.

4. Badiiy shakl va mazmun uyg'unligi

XIX asr realizmida shakl va mazmun uyg'unligi muhim tamoyil bo'lgan. XX asr modernistlari shakliy tajribalar qilgan bo'lsalar-da, mazmuniy teranlik va ijtimoiy-falsafiy yuklamani saqlab qolganlar. Demak, yangilanish an'anani inkor etmagan, balki uni transformatsiya qilgan.

Muhokama

Olingan natijalar fransuz romanchiligida an'ana va modernizm o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. XX asr adabiyoti ko'pincha "inqilobiy yangilanish" sifatida talqin qilinsa-da, aslida u klassik realizm va ma'rifatparvarlik negizida shakllangan.

Realizm jamiyatni ilmiy kuzatish va tahlil qilishni o'rgatgan bo'lsa, ma'rifatparvarlik inson ongining erkinligi va tafakkur mustaqilligini targ'ib qildi. Ekzistensializm esa ushbu tamoyillarni falsafiy jihatdan chuqurlashtirdi. Sartr va Kamyu asarlarida insonning jamiyat oldidagi mas'uliyati, erkin tanlov va axloqiy javobgarlik masalalari realizm va ma'rifatparvarlik bilan uzviy bog'liq holda talqin qilinadi.

Shu bilan birga, XX asr adabiyotida subyektivlik, ong oqimi, fragmentarlik kabi yangi badiiy vositalar paydo bo'ldi. Biroq mazkur vositalar an'anaviy realizmni inkor etmaydi, aksincha, uni yangi estetik bosqichga olib chiqadi. Demak, fransuz romanchiligida an'anaviy tamoyillar evolyutsion xarakterga ega bo'lib, ular har bir davrda yangicha mazmun kasb etgan.

Xulosa

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, fransuz romanchiligida klassik realizm va ma'rifatparvarlik an'analari XX asr adabiyotining shakllanishida muhim metodologik va estetik asos bo'lib xizmat qilgan. Ijtimoiy tahlil, psixologik chuqurlik, tanqidiy ruh va ratsionalizm kabi tamoyillar modernizm va egzistensializmga yangi shaklda namoyon bo'lgan.

Shunday qilib, fransuz romanchiligida an'ana va yangilanish qarama-qarshi emas, balki bir-birini to'ldiruvchi hodisalardir. Mazkur uzviylik fransuz adabiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlagan asosiy omillardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Balzac H. de. La Comédie humaine. – Paris : Gallimard.
2. Flaubert G. Madame Bovary. – Paris: Michel Lévy.
3. Zola É. Le Roman expérimental. – Paris : Charpentier.
4. Voltaire. Candide. – Paris: Cramer.
5. Diderot D. Jacques le fataliste. – Paris : Buisson.
6. Sartre J.-P. La Nausée. – Paris : Gallimard.
7. Camus A. L'Étranger. – Paris : Gallimard.
8. NASULLOYEVNA, A., & QIZI, S. (2025). TEACHING EDUCATIONAL LESSONS THROUGH HEROES IN FAIRY TALES: THE HARMONY OF THE INTERNAL WORLD AND EXTERNAL APPEARANCE. AMERICAN JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES Учредители: The USA Journals, 5(3), 13-15.

9. Nasulloyevna, A. N. (2026). THE INFLUENCE OF AGE AND PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT ON THE LEARNING OF THE FRENCH LANGUAGE. Eureka Journal of Language, Culture & Social Change, 2(1), 20-24.
10. Nasulloyevna, A. N. (2022). MAQOLLARDAGI MUSHTARAKLIK XUSUSIYATLARI. OLIY VA O 'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI FARG 'ONA DAVLAT UNIVERSITETI, 356.